

VERKENNING WADDENZEEDIJK KOEHOOL-LAUWERSMEER

Reactienota VKA en MER

Wetterskip Fryslân

19 april 2022

INHOUDSOPGAVE

1	CONSULTATIERONDE	3
1.1	Inleiding	3
1.2	Toelichting op veel gestelde vragen	4
1.2.1	Ruimtebeslag binnen- en buitendijks	4
1.2.2	Wensen voor het ontwerp van de dijkverbetering	5
1.2.3	Kansen en initiatieven in het gebied – Fries Programma Waddenkust	5
1.2.4	Programmatische Aanpak Grote Wateren	5
1.2.5	Planuitwerking en deelprojecten	6
2	BEANTWOORDING PER INGEDIENDE REACTIE	7
2.1	Ingediende reactie nr. 01 (particulier, bewoner)	7
2.2	Ingediende reactie nr. 02 (particulier, bewoner)	8
2.3	Ingediende reactie nr. 03 (particulier, bewoner)	8
2.4	Ingediende reactie nr. 04 (pachtersvereniging Noard Fryslân Bûtendyks)	8
2.5	Ingediende reactie nr. 05 (particulier, akkerbouwbedrijf)	9
2.6	Ingediende reactie nr. 06 (Nederlandse Akkerbouw Vakbond)	9
2.7	Ingediende reactie nr. 07 (particulier, bewoner)	11
2.8	Ingediende reactie nr. 08 (Provincie Fryslân)	11
2.9	Ingediende reactie nr. 09 (Gemeentebelangen Waadhoeke)	12
2.10	Ingediende reactie nr. 10 (It Fryske Gea)	13
2.11	Ingediende reactie nr. 11 (Circulair Friesland)	15
3	ADVIES COMMISSIE M.E.R.	16

1 Consultatieronde

1.1 Inleiding

Doel van deze reactienota

Van 12 januari tot en met 23 februari 2022 heeft een informele consultatieronde over het voorkeursalternatief (VKA) van de dijkverbetering Koehool-Lauwersmeer plaatsgevonden. In deze periode had iedereen de mogelijkheid om te reageren op het voorkeursalternatief en het bijbehorende effectenonderzoek. In totaal zijn er 11 reacties en een advies van de Commissie voor de milieueffectrapportage (Commissie m.e.r.) ingediend. Deze reactienota geeft in hoofdstuk 2 antwoord op de vragen die gesteld zijn aan de initiatiefnemer Wetterskip Fryslân. Vanwege de bescherming van persoonsgegevens, zijn de naam- en adresgegevens niet vermeld als deze herleidbaar zijn tot natuurlijke personen. In hoofdstuk 3 worden de vragen van de Commissie m.e.r. beantwoord.

Voorkeursalternatief voor de dijkverbetering

Op 21 november 2021 is het voorkeursalternatief (VKA) voor de dijkverbetering Koehool-Lauwersmeer door het Algemeen Bestuur van Wetterskip Fryslân vastgesteld. In dit VKA zijn alleen maatregelen voor de verbetering van de dijk opgenomen. Over het al dan niet opnemen van kansen vanuit het gebied is nog geen besluit genomen. Het VKA is een keus voor principe oplossingen op hoofdlijnen.

In de planuitwerkingsfase die in de loop van dit jaar start werken we de principeoplossingen verder en gedetailleerder uit. Er is in deze fase nog volop de mogelijkheid om opgaven en kansen in het gebied meer concreet te maken en te koppelen aan de dijkverbetering.

Samenwerking 1DYK

In 2020 is Wetterskip Fryslân samen met de gebiedspartners gestart met een breed gebiedsproces. Dat houdt in dat er is gekeken hoe de dijkverbetering tussen Koehool en Lauwersmeer gecombineerd kan worden met kansen voor de landbouw, natuur en recreatie in het gebied. Wetterskip Fryslân voert de dijkverbetering uit in het kader van het landelijke Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP).

Gezamenlijk wordt gewerkt aan een aanpak voor het hele gebied. Hierin wordt gezocht naar verbinding en versterking tussen de drie basisopgaven:

- Hoogwaterveiligheid;
- (bijdragen aan) Ecologisch herstel van het waddengebied;
- Verrijking van het gebied rondom de dijk.

In een samenwerking tussen Wetterskip Fryslân, provincie Fryslân, Rijkswaterstaat, gemeente Noardeast-Fryslân, gemeente Waadhoeke en landbouw- en terreinbeherende organisaties wordt de komende jaren als 1DYK gewerkt aan het verbeteren van de dijk tussen Koehool-Lauwersmeer en aan de verdere uitwerking van de ruim 200 initiatieven die opgehaald zijn.

Invulling van de planuitwerkingsfase

Voor de planuitwerkingsfase wordt het dijkverbeteringsproject opgeknipt in een aantal deelprojecten. Zo kunnen de initiatieven en ideeën meegenomen worden op de plekken waar ze horen. Waar het nu al kan, start de planuitwerkingsfase in de zomer van 2022. Voor de deelprojecten waarvoor dat lastig is, wordt de komende periode de tijd genomen om te kijken hoe we deze het beste kunnen inrichten. Dit gebeurt onder begeleiding van de integrale stuurgroep waarin alle partijen van de samenwerking 1DYK zijn vertegenwoordigd.

Ontwikkeling van aanvullende kansen

Fries Programma Waddenkust

De provincie Fryslân start binnen het Fries Programma Waddenkust (FPW) de aanpakken per gebied op. Dit zijn de zogenoemde gebiedsprocessen. Binnen de gebiedsprocessen worden alle initiatieven uitgewerkt en getoetst op haalbaarheid en draagvlak. Ook wordt er per initiatief een afweging van de belangen gemaakt. Waar mogelijk worden initiatieven gekoppeld aan de dijkverbetering. Provincie Fryslân start hier in het voorjaar van 2022 mee.

Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW)

Rijkswaterstaat Noord Nederland werkt op dit moment aan een voorkeursoplossing voor gerichte natuurmaatregelen in het kader van de Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW). Deze oplossing moet in november 2022 klaar zijn. Hiervoor wordt onderzocht welke maatregelen geschikt zijn om de 'randen van het wad te verzachten' en op welke locaties langs de kust deze het best passen. Waar mogelijk worden maatregelen gekoppeld aan de deelprojecten van de dijkverbetering en de aanpakken per gebied.

1.2 Toelichting op veel gestelde vragen

In de ontvangen reacties zijn er een aantal onderwerpen die door meerdere indieners genoemd zijn. Wetterskip Fryslân licht hieronder de onderwerpen toe die bij meerdere ingediende reacties naar voren komen, namelijk ruimtegebruik binnen- en buitendijks, wensen voor het ontwerp van de dijkverbetering, kansen en initiatieven in het gebied – Fries Programma Waddenkust en Programmatische Aanpak Grote Wateren. Bij de beantwoording van de individuele reacties in hoofdstuk 2 verwijst Wetterskip Fryslân regelmatig naar deze algemene beantwoording. De onderwerpen die in dit hoofdstuk toegelicht worden zijn ruimtebeslag binnen- en buitendijks, wensen voor het ontwerp van de dijkverbetering, kansen en initiatieven in het gebied en planuitwerking en deelprojecten.

1.2.1 Ruimtebeslag binnen- en buitendijks

Wetterskip Fryslân heeft vragen ontvangen over de benodigde binnendijkse of buitendijkse ruimte in het voorkeursalternatief. Het voorkeursalternatief betekent op een aantal delen van de dijk dat de dijk niet binnen het huidige profiel van de dijk (van de blokkenbekleding aan de zeezijde tot aan de dijksloot aan de landzijde) kan worden verbeterd. De benodigde ruimte voor het voorkeursalternatief verschilt per locatie. In de Notitie VKA staat beschreven waarom er op bepaalde locaties meer ruimte nodig is voor de dijkverbetering en wat de afwegingen zijn geweest om deze ruimte binnen- of buitendijks te zoeken.

Daarnaast heeft Wetterskip Fryslân vragen ontvangen over wat het ruimtebeslag betekent voor eigenaren en gebruikers van percelen en objecten. Op die vraag kunnen we op dit moment nog geen antwoord geven. Tijdens de planuitwerkingsfase werkt Wetterskip Fryslân het voorkeursalternatief verder uit en wordt duidelijk hoeveel ruimte er precies nodig is. Ook onderzoekt Wetterskip Fryslân welke mogelijkheden er zijn om de dijk beter in te passen om de invloed op percelen en objecten te verkleinen. Met eigenaren en gebruikers van percelen die mogelijk worden geraakt door de uitbreiding gaan we in gesprek over wat de dijkverbetering voor hen betekent. Wanneer nodig, wordt gesproken over eventuele tegemoetkoming, zoals het aankopen van grond.

1.2.2 Wensen voor het ontwerp van de dijkverbetering

In het project Koehool-Lauwersmeer probeert Wetterskip Fryslân rekening te houden met de wensen en zorgen die in het gebied leven. Voor de wensen die direct raken aan het ontwerp en de realisatie van de dijk is een procesaanpak opgesteld.

Allereerst registreert Wetterskip Fryslân de wensen die zijn gedeeld en te maken hebben met het ontwerp en de uitvoering van de dijkverbetering. Vervolgens beoordeelt Wetterskip Fryslân of en hoe deze wensen een plek krijgen in de dijkverbetering. Wanneer een wens onderdeel wordt van de dijkverbetering, krijgt deze de status 'gehonoreerd'. Gehonoreerd wil zeggen dat Wetterskip Fryslân de wens accepteert en verwerkt in het ontwerp van de dijkverbetering Koehool-Lauwersmeer.

Helaas kunnen niet alle wensen meegenomen worden in het project. Dat kan verschillende redenen hebben, bijvoorbeeld als de wens een negatieve invloed heeft op de waterveiligheid of buiten het projectgebied valt. In dat geval krijgt de wens de status 'afgewezen'.

Via de website 1dyk.frl is te vinden welke wensen tot nu toe zijn ingediend en wat de status hiervan is.

1.2.3 Kansen en initiatieven in het gebied – Fries Programma Waddenkust

Naast wensen voor het ontwerp, spelen er ook allerlei kansen en initiatieven in het gebied. Veel kansen en initiatieven reiken verder dan het ontwerp en de realisatie van de dijk en zijn daarom ook niet door Wetterskip Fryslân op te nemen in het ontwerp van de dijkverbetering Koehool-Lauwersmeer. De komende periode kijken provincie Fryslân, Wetterskip Fryslân, Rijkswaterstaat, gemeenten Waadhoeke en Noardeast-Fryslân en vertegenwoordigers van landbouw en Terrein Beherende Organisaties en andere belanghebbenden hoe de kansen en initiatieven in het gebied verder uitgewerkt kunnen worden. Dit gebeurt binnen de gebiedsprocessen van het Fries Programma Waddenkust. De provincie treedt hierbij op als regisseur. Dat wil zeggen dat zij bestaande opgaven en projecten met elkaar verbindt. In het voorjaar van 2022 wordt hiervoor de voorverkenning in de verschillende gebieden afgerond. Initiatieven die meegenomen kunnen worden in het ontwerp en bij de realisatie van de dijk, worden in de planuitwerkingsfase verder uitgewerkt.

1.2.4 Programmatische Aanpak Grote Wateren

De Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW) is een investeringsprogramma van de ministeries van Infrastructuur en Waterstaat (IenW) en Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV). Doel van de PAGW is de ecologische waterkwaliteit van de grote wateren in Nederland te verbeteren en de natuur te versterken.

Rijkswaterstaat, Staatsbosbeheer en de Rijksdienst voor ondernemend Nederland (RVO) voeren in opdracht van de ministeries en in samenwerking met regionale partijen de afgesproken maatregelen uit. Met de onderwaternatuur en -kwaliteit van de Waddenzee gaat het niet goed. De Kaderrichtlijn Water (KRW) zorgt samen met de Vogel- en Habitatrichtlijn (Natura 2000) voor instandhouding en verbetering van de huidige flora, fauna en waterkwaliteit van de Waddenzee. Voor het effectief en efficiënt realiseren van deze doelen is er landelijk geconstateerd dat er meer nodig is dan alleen de KRW- en Natura 2000-maatregelen. Daarom is de Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW) in het leven geroepen. Doel van de PAGW is de grote wateren van Nederland ecologisch gezond en toekomstbestendig maken, en daarmee invulling te geven aan natuurdoelstellingen uit onder andere Natura2000 en KRW. Hierbij gaat het om maatregelen gericht op:

1. het herstellen van natuurlijke processen;
2. het creëren van leefgebieden;
3. het herstellen van verbindingen tussen leefgebieden.

Voor de Waddenzee richt de PAGW zich onder meer op het verzachten van de randen van het wad tussen Koehool-Lauwersmeer: het verbeteren van de ecologie van de Waddenzee in combinatie met de dijkverbetering Koehool-Lauwersmeer en het brede gebiedsproces daaromheen.

De PAGW werkt ecologische maatregelen uit onder de paraplu van de dijkverbetering Koehool-Lauwersmeer. In het kader van **1DYK** maken Wetterskip Fryslân en de PAGW zich sterk om de ecologische opgave en waterveiligheidsopgave te integreren in de dijk en/of buitendijks.

Ecologische initiatieven vanuit de PAGW die niet kunnen worden meegenomen in de dijkverbetering, gaan mee in de gebiedsprocessen van het Fries Programma Waddenkust (FPW), zie paragraaf 1.2.3.

1.2.5 Planuitwerking en deelprojecten

De volgende fase (planuitwerking) van de dijkverbetering staat in het teken van de verdere uitwerking van de technische en ruimtelijke details van het voorkeursalternatief. Dat doet Wetterskip Fryslân in overleg met grondeigenaren en de partijen die direct betrokkenen zijn bij de dijkverbetering. Ook wordt er gekeken naar mogelijke maatregelen om de dijk beter in te passen in de omgeving. Kansrijke initiatieven uit de PAGW en het FPW rondom de dijk voegt Wetterskip Fryslân toe aan het project.

De dijk en de omgeving op het traject Koehool-Lauwersmeer kent een aantal verschillende eigenschappen. Daarnaast is de opgave om de dijk te verbeteren niet overal gelijk. Daarom heeft Wetterskip Fryslân in de planuitwerkingsfase het traject opgedeeld in meerdere deelprojecten. In elk deelproject werkt Wetterskip Fryslân het ontwerp in meer detail uit en daarmee wordt het ruimtebeslag nauwkeuriger. Vervolgens ontwerpt Wetterskip Fryslân de inpassing van de dijk binnen het ruimtebeslag en worden bijvoorbeeld ook de opritten naar woningen en dijktrappen ingepast.

In de verkenningsfase is het eerste deel van de milieueffectrapportage uitgevoerd. In de planuitwerkingsfase worden op basis van het uitgewerkte voorkeursalternatief de milieueffecten nauwkeurig bepaald. Eventuele negatieve milieueffecten moeten gecompenseerd of gemitigeerd worden in het plan. Wanneer de milieueffecten zijn bepaald en het ontwerp is afgerond, wordt dit verwerkt in een Projectbesluit (c.q. vergunningaanvraag). Het projectbesluit is de afsluiting van de planuitwerkingsfase, waarna de realisatiefase begint. Wetterskip Fryslân is het bevoegde gezag voor het nemen van het Projectbesluit voor de waterveiligheidsopgave (HWBP). De minister van Infrastructuur en Waterstaat neemt het besluit over de PAGW-maatregelen. Vervolgens moet de Provincie Fryslân de besluiten goedkeuren. Na goedkeuring van de provincie mogen de dijkverbetering en de daaraan gekoppelde maatregelen, zoals die voor natuur, worden uitgevoerd.

Binnen de **1DYK** wordt gewerkt aan een gezamenlijke gebiedsaanpak, waarbij continu wordt gezocht naar verbinding en versterking tussen de drie opgaven: gebied, ecologie en waterveiligheid. Hierbij wordt ook gekeken naar de samenhang tussen verschillende thema's zoals landbouw, landschap, ruimtelijke kwaliteit en recreatie en toerisme.

De planuitwerking van het eerste deelproject start in de zomer van 2022. De andere deelprojecten worden daarna voorbereid. De verwachting is dat deze op zijn vroegst in 2023 worden opgestart.

2 Beantwoording per ingediende reactie

In totaal zijn er 11 reacties ingediend, zie onderstaande tabel. Vanwege de bescherming van persoonsgegevens, zijn de naam- en adresgegevens niet vermeld als deze herleidbaar zijn tot natuurlijke personen. De gestelde vragen worden in dit hoofdstuk beantwoord.

Tabel 2.1 Reacties consultatieronde

Nr.	Indiener
01	particulier, bewoner
02	particulier, bewoner
03	particulier, bewoner
04	pachtersvereniging Noard Fryslân Bûtendyks
05	particulier, akkerbouwbedrijf
06	Nederlandse Akkerbouw Vakbond (NAV)
07	particulier, bewoner
08	Provincie Fryslân
09	Gemeentebelangen Waadhoeke
10	It Fryske Gea (namens Fryske Feriening foar Fjildbiology, Friese Milieufederatie, Vogelbescherming Nederland, Stichting Holwerd aan Zee, Natuurmonumenten)
11	Circulair Friesland

2.1 Ingediende reactie nr. 01 (particulier, bewoner)

Korte samenvatting van ingediende reactie

Indiener is benieuwd of voorzieningen voor de watersport aangebracht kunnen worden, zoals trailerhellingen en aanlegplaatsen voor de (kortdurende) recreatie bijvoorbeeld bij Zwarte Haan, Gemaal de Heining en Veerhaven Holwerd.

Bij de dijktoer zijn ideeën geopperd over het aanbrengen van watersportvoorzieningen. Op dit moment zijn dergelijke voorzieningen nog niet ingebracht als kans of initiatief. In principe verzamelt Provincie Fryslân dit soort initiatieven in het Fries Programma Waddenkust. Noodzakelijk is dat een initiatiefnemer gekoppeld wordt aan dit initiatief. Zodra het idee concreter is uitgewerkt, zoals type voorzieningen, locaties en financiering, kan samen met Wetterskip Fryslân gekeken worden naar inpassing in de dijk. Hoe partijen omgaan met initiatieven en ideeën is terug te lezen in paragraaf 1.2.3.

2.2 Ingediende reactie nr. 02 (particulier, bewoner)

Korte samenvatting van ingediende reactie

Indiener vraagt aandacht voor een inclusieve dijkversterking en verzoekt het Wetterskip om bij de uitwerking van de plannen ook rekening te houden met de toegankelijkheid van de natuur voor minder mobiele mensen. De toegankelijkheid van het buitengebied via de dijkopgang aan het einde van de Jisterwei moet behouden blijven. Indiener merkt op dat het aantal (minder mobiele) ouderen sterk zal groeien en dat ook zij van de natuur moeten kunnen genieten.

Wetterskip Fryslân heeft contact opgenomen met de indiener om aanvullende informatie op te vragen. Uitgangspunt van de indiener is om de huidige situatie te behouden. Dat wil bijvoorbeeld zeggen: maak de huidige dijkopgang bij de Jisterwei niet steiler en maak de afstand tussen de spijlen in de vee-roosters bij Paesens-Moddergat niet groter.

Wetterskip Fryslân zorgt ervoor dat de huidige functionaliteit met betrekking tot toegankelijkheid behouden blijft. In de planuitwerkingsfase onderzoekt Wetterskip Fryslân of en waar aanvullende voorzieningen nodig zijn. Paragraaf 1.2.2 beschrijft hoe Wetterskip Fryslân omgaat met dit soort wensen in de verdere uitwerking van het voorkeursalternatief van de dijk.

2.3 Ingediende reactie nr. 03 (particulier, bewoner)

Korte samenvatting van ingediende reactie

Het voorkeursalternatief heeft overlap met het perceel van indiener. Indiener geeft aan dat de dijk ver in de voortuin komt en de waarde van het stuk natuur en de woning zal dalen. Indiener stelt voor om de dijk buitendijks te versterken, net als bij het dorp Paesens-Moddergat.

Wetterskip Fryslân begrijpt de zorgen van de indiener. Het perceel van indiener ligt binnen de benodigde binnendijkse ruimte die nodig is voor de dijkverbetering. De precieze ruimte is nu nog niet bekend. Wetterskip Fryslân gaat in de planuitwerkingsfase in gesprek met de indiener over een zo goed mogelijke inpassing van de dijk en de consequenties daarvan, zoals grondaankoop en vergoedingen. De planning van de planuitwerkingsfase voor dit deelgebied is nog nader te bepalen, maar zal niet eerder dan 2023 starten. Paragraaf 1.2.1 beschrijft hoe Wetterskip Fryslân omgaat met ruimtebeslag binnendijks/buitendijks.

2.4 Ingediende reactie nr. 04 (pachtersvereniging Noard Fryslân Bûtendyks)

Korte samenvatting van ingediende reactie

Pachtersvereniging Noard Fryslân Bûtendyks heeft meegedaan aan de ontwerpateliers en is tot de conclusie gekomen dat de huidige groene dijk (sectie 3) groen is vanwege de aangrenzende zomerpolder, de zomerkade en het kwelderlandschap. Indiener is daarom verbaasd over de keuze voor een groene dijk in secties 2 (Bildtpollen) en 4 (Oost + west Holwerder Polder). Beide secties hebben namelijk alleen kwelder als voorland en beschikken niet over een zomerpolder en zomerkade, welke als buffer dienen voor de groene zeedijk. Een groene dijk grenzend aan kwelders zou niet wenselijk zijn vanwege verzilting. Ook ligt er bij hoog water een vloedmerk. Wanneer deze opgeruimd moet worden op een groene dijk wordt de graszode met grote regelmaat onder natte omstandigheden bereiden. Dit levert schade op. Tot slot geeft indiener aan dat deze oplossing flinke (financiële) gevolgen heeft voor bedrijfsvoering van de betreffende pachters. Het betreft niet enkel het verlies van land, maar ook de rechten die op deze hectares liggen.

Om een zachte variant te kunnen realiseren in secties 2 en 4 is een stabiel voorland nodig om golven en hoge waterstanden op te vangen, maar dat hoeft niet in de vorm van een zomerpolder. De aanwezigheid van een zomerpolder is dus geen vereiste voor een zachte variant met flauw talud. In het vergunningverleningstraject voor de zachte variant wordt onderzocht hoe de zachte variant een ecologische meerwaarde kan bieden. De gevolgen van het voorkeursalternatief bespreekt Wetterskip Fryslân met pachters en anderen die daardoor geraakt worden in de planuitwerkingsfase. De planning van de planuitwerkingsfase voor dit deelproject is nog nader te bepalen, maar zal niet eerder dan 2023 starten. We gaan tegen die tijd graag in gesprek met de indiener.

2.5 Ingediende reactie nr. 05 (particulier, akkerbouwbedrijf)

Korte samenvatting van ingediende reactie (deel 1)

De eerste zorg van indiener gaat over de benodigde klei voor de dijkverbetering tussen Zwarte Haan en Nieuwe Bildtzijl. Indiener geeft aan dat het onwenselijk is de klei uit de directe omgeving binnendijks te winnen en verzoekt om de benodigde klei van elders aan te voeren. De top laag van de landerijen in de Bildtpollenpolder bestaat uit (ongeschikte) lichte zavel. Ook gaat het uitgraven van kleiputten ten koste van areaal akkerland. Dit leidt tot verzilting en een stimulans voor ganzenbroedplaatsen. Indiener geeft aan dat verzilting in strijd is met het belang van landbouw, natuur, gemeentelijk en provinciaal anti-verziltingsbeleid en zoetwaterstrategie.

Het realiseren van de zachte variant bij sectie 2 (van Zwarte Haan tot Nieuwe Bildtzijl) heeft grond nodig. De voorkeur van Wetterskip Fryslân gaat uit naar het inzetten van gebiedseigen grond. Daarbij wordt niet alleen gekeken naar beschikbaarheid, maar ook of de grond geschikt is en de juiste kwaliteit heeft. Waar de grond vandaan moet komen, is nog niet bekend, dit wordt in de planuitwerkingsfase nader onderzocht. Effecten van het voorkeursalternatief op verzilting worden in het MER deel 2 onderzocht. Eventuele maatregelen ter compensatie of mitigatie worden op basis van de uitkomsten van de MER voorgesteld.

Korte samenvatting van ingediende reactie (deel 2)

De tweede zorg van de indiener betreft het gebruik van waardplanten voor bladluizen op het dijktaalud. Indiener geeft aan dat de teelt van pootaardappelen de hoofdteelt vormt voor het binnenlands akkerbouwgebied. Productie van ziektevrrije pootaardappelen is niet enkel van belang voor de aanliggende boeren, maar ook in bredere zin voor de voedselvoorziening in het handelsgebied van de Nederlandse aardappelsector. Een belangrijke voorwaarde voor de pootgoedteelt is een lage druk van (planten)virus, wat overgebracht wordt door bladluizen. Indiener geeft aan dat in een geïntegreerd beplantingsplan voor het dijktaalud geen gebruik gemaakt dient te worden van waardplanten voor aardappelvirus overbrengende bladluizen.

Wetterskip Fryslân is zich bewust van het belang van de pootaardappelsector in dit binnendijkse akkerbouwgebied. In de planuitwerkingsfase wordt de type beplanting voor op de dijk verder uitgewerkt. De wens om geen gebruik te maken van waardplanten voor bladluizen is geregistreerd. Hoe Wetterskip Fryslân omgaat met wensen aan de dijkverbetering, is terug te lezen in paragraaf 1.2.2.

2.6 Ingediende reactie nr. 06 (Nederlandse Akkerbouw Vakbond)

Korte samenvatting van ingediende reactie (deel 1)

De Nederlandse Akkerbouw Vakbond wijst erop dat binnen het Uitvoeringsprogramma van de Waddenagenda 2050 gewerkt wordt aan een zoetwaterstrategie voor de landbouw. Zoetwater is in het gebied van levensbelang voor de landbouw. Het gebied kent een florerende landbouw waarbij met name de pootaardappelteelt belangrijk is. Door de combinatie van lagere temperaturen en veel wind zijn er in deze regio minder problemen met bladluizen die virussen kunnen overdragen. Het belang van de

landbouw in het gebied is dus groot. De Nederlandse Akkerbouw Vakbond leest in de plannen dat de dijkverbetering niet op binnendijkse landbouwgrond plaatsvindt. Mocht dat wel het geval zijn, dan heeft indiener daar bezwaar tegen. Indiener verzoekt om bij elke wijziging ook de gevolgen voor de zoetwatervoorziening mee te nemen in de afwegingen.

Wetterskip Fryslân is zich bewust van het belang van de pootaardappelsector in dit binnendijkse akkerbouwgebied. In het MER deel 1 is uit onderzoek gebleken dat het voorkeursalternatief geen negatieve impact heeft op de zoetwatervoorziening.

De bewering van indiener dat de dijkverbetering niet op binnendijkse landbouwgrond plaatsvindt, is onjuist. Het voorkeursalternatief heeft langs de dijk ten oosten van 't Skoar ruimte nodig op binnendijkse landbouwgrond. Hoe Wetterskip Fryslân omgaat met ruimtebeslag, optimalisatie en tegemoetkoming staat beschreven in paragraaf 1.2.1.

Korte samenvatting van ingediende reactie (deel 2)

Specifiek gaat indiener in op sectie 1, van Koehool - Zwarte Haan. Indiener verzoekt om de kweldergroei voor de dijk te bevorderen. Dit maakt de dijk sterker en geeft meer tegendruk tegen zoute kwel. Ook biedt deze oplossing meer mogelijkheden voor Waddenslib. Tevens kunnen hoogwatervluchtplaatsen ontstaan waarvan er momenteel weinig zijn in het gebied.

In sectie 1, van Koehool tot Zwarte Haan, worden de afgekeurde delen van de buitendijkse bekleding vervangen door vergelijkbare materialen. Er is hier geen voorland aanwezig, het heeft daarom de voorkeur om de bekleding hier te vervangen door een harde bekleding. Omdat de binnenwaartse stabiliteit voldoende is, hoeven er geen maatregelen binnendijks genomen te worden. De waterveiligheidsopgave is hier relatief klein. Het laten aangroeien van kwelders in deze sectie is daarom voor de huidige dijkverbetering geen logische keuze.

Het algemeen bestuur van Wetterskip Fryslân heeft in november 2021 opdracht gegeven om nader onderzoek te doen naar het ontwikkelen van voorlanden ten behoeve van toekomstige dijkverbeteringen.

Rijkswaterstaat Noord Nederland (namens de PAGW) werkt voor de natuuropgave van de Waddenzee op dit moment stap voor stap toe naar een voorkeursoplossing (nov '22) door het gebied specifiek maken van mogelijke natuurmaatregelen, gekoppeld aan de deelprojecten van de dijkverbetering en de gebiedsprocessen. Er wordt onderzocht welke PAGW-maatregelen (waaronder hoogwatervluchtplaatsen) op welke plek langs de kust kunnen worden toegepast. Deze maatregelen worden ingebracht in de gebiedsprocessen waar toetsing op draagvlak plaatsvindt, alsook een integrale belangenafweging.

Korte samenvatting van ingediende reactie (deel 3)

Indiener gaat in op secties 2-4 en stelt dat het bestaande voorland een belangrijke rol speelt in de waterkering en dat een buitendijkse versterking de voorkeur heeft. Ook geeft indiener aan dat het voor de akkerbouw in het gebied essentieel is dat er geen vegetatie gepland wordt waarop bladluizen kunnen overwinteren. Daarnaast moet in de kwelders goed beheer uitgevoerd worden, met name tegen distels.

Op het deel van Zwarte Haan tot Holwerd (secties 2 tot 4) heeft Wetterskip Fryslân gekozen voor een zachte variant met flauw talud. Daarvoor is op sommige delen buitendijks ruimte nodig. Dit is in lijn met de voorkeur van de indiener.

In de planuitwerkingsfase wordt de type beplanting en het bijbehorend beheer en onderhoud voor op de dijk verder uitgewerkt. De wens om geen gebruik te maken van waardplanten voor bladluizen is geregistreerd. Hoe Wetterskip Fryslân omgaat met wensen aan de dijkverbetering, is terug te lezen in paragraaf 1.2.2.

Korte samenvatting van ingediende reactie (deel 4)

Indiener gaat in op secties 5-7 en verzoekt om bij Wierum en het dijkvak richting Paesens-Moddergat niet binnendijks te verbreden.

De benodigde ruimte binnendijks is nog niet precies vastgesteld, maar in secties 5-7 is binnendijks ruimte nodig om de dijk te versterken. De planning van de planuitwerkingsfase voor dit gebied is nog nader te bepalen, maar zal niet eerder dan 2023 starten. Wetterskip Fryslân gaat dan in gesprek met eigenaren en gebruikers over een zo goed mogelijke inpassing van de dijk.

2.7 Ingediende reactie nr. 07 (particulier, bewoner)

Korte samenvatting van ingediende reactie (deel 1)

Het voorkeursalternatief heeft overlap met het perceel van indiener. Indiener vraagt om extra informatie over de impact van het voorkeursalternatief. Indiener hoopt dat perceel niet wordt aangetast en stelt een alternatief voor om toch buitendijks te gaan versterken. Een ander idee is het plaatsen van een damwand tussen de dijkopgang aan het eind van de Dyksterwei en de Garnalenfabriek. Tot slot wil indiener weten hoe schade zal worden bepaald en gecompenseerd.

Wetterskip Fryslân begrijpt de zorgen van de indiener. Het perceel van indiener ligt binnen de benodigde binnendijkse ruimte die nodig is voor de dijkverbetering. De precieze ruimte is nu nog niet bekend. Wetterskip Fryslân gaat in de planuitwerkingsfase in gesprek met de indiener over een zo goed mogelijke inpassing van de dijk en de consequenties daarvan, zoals grondaankoop en vergoedingen. De planning van de planuitwerkingsfase voor dit deelgebied is nog nader te bepalen, maar zal niet eerder dan 2023 starten. Paragraaf 1.2.1 beschrijft hoe Wetterskip Fryslân omgaat met ruimtebeslag binnendijks/buitendijks.

2.8 Ingediende reactie nr. 08 (Provincie Fryslân)

Korte samenvatting van ingediende reactie

Provincie Fryslân geeft aan dat de biodiversiteit afneemt en hersteld moet worden. Vanuit de Agenda biodiversiteit en de Regiodeal Natuurinclusieve Landbouw werkt de provincie in de regio 'Noordelijke kleischil' met haar partners (waaronder Wetterskip Fryslân) aan herstel van biodiversiteit in het algemeen en specifiek aan agrofunctionele biodiversiteit die nodig is voor de landbouwtransitie/eiwittransitie. De provincie werkt aan het creëren van een groenblauw (biodivers) netwerk in de Noordelijke kleischil. In het voorkeursalternatief wordt het toepassen van kruidenrijke mengsels aanbevolen, maar in hoofdzaak gaat het hier over gras. De provincie beschouwt het toepassen van kruidenrijke mengsels onderdeel van landschappelijke inpassing. Niet (ook) vanuit herstel van biodiversiteit. De provincie vindt vanuit herstel van biodiversiteit, en specifiek agrofunctionele biodiversiteit, een biodivers ingerichte en beheerde dijkzone als ruggengraat van een robuust en continue groenblauw netwerk in de Noordelijke kleischil zeer wenselijk. Door de dijkzone te koppelen aan andere lijnvormige elementen verbetert de biodiversiteit. De provincie roept op om daar waar mogelijk de dijkzone biodivers in te richten en/of biodivers te beheren. Dit is mogelijk als onderdeel van het eerder genoemde project.

Hartelijk dank voor uw reactie. Een van de drie opgaven voor het gebied is (bijdragen aan) ecologisch herstel van het waddengebied. In de planuitwerkingsfase werkt Wetterskip Fryslân samen met gebiedspartners verder uit hoe de dijk biodivers ingericht en beheerd kan worden.

2.9 Ingediende reactie nr. 09 (Gemeentebelangen Waadhoeke)

Korte samenvatting van ingediende reactie (deel 1)

Gemeentebelangen Waadhoeke probeert de belangen van haar inwoners zo goed mogelijk te behartigen. Indiener vraagt om wensen en ideeën een plek te geven in het dijkversterkingsproject en de Gebiedsagenda voor het Waddengebied 2050. In het Uitvoeringsprogramma 2021 - 2026 wordt beleidsruimte geboden voor het hergebruik van baggerspecie. Indiener verzoekt om de mogelijkheid tot aanleg van nieuwe kwelders met behulp van baggerspecie, en eventueel een nieuwe lage voordijk, nader te onderzoeken. Nieuwe kwelders bieden niet alleen ruimte voor nieuwe flora en fauna, maar verminderen ook de golfoploop. Nieuwe natuur trekt ook toeristen aan. Hiermee kan de plaatselijke economie in de Waddenregio versterkt worden. Indiener benoemt de mogelijkheid om werk met werk te maken door de aanleg van nieuwe kwelders met de baggerspecie die vrijkomt bij het onderhoud van de vaargeul naar Ameland.

Wetterskip Fryslân begrijpt het voorstel van indiener om vrijkomend materiaal bij baggerwerkzaamheden te gebruiken voor de aanleg van nieuwe kwelders. Echter, het aanleggen en actief stimuleren van nieuwe kwelders is geen oplossing voor de huidige dijkverbetering.

Het is mogelijk om met gebaggerd materiaal bestaand voorland te verhogen en daarmee de golfbelasting op de dijk te verlagen. Daarnaast is gebaggerd materiaal mogelijk te gebruiken om de waterkering zelf mee te versterken, als alternatief voor klei. De beschikbaarheid en het gebruik van vrijkomend materiaal bij baggerwerkzaamheden wordt onderzocht in de planuitwerkingsfase. Wetterskip Fryslân maakt gebruik van inzichten die worden opgedaan bij de pilot Kleirijperij in de Eems-Dollard. Het algemeen bestuur heeft op 23 november 2021 tevens een motie aangenomen om voor het dijktracé Koehool Lauwersmeer actief voorlanden te ontwikkelen voor toekomstige dijkverbeteringen.

Rijkswaterstaat Noord Nederland, namens de PAGW, werkt voor de natuuropgave van de Waddenzee op dit moment stap voor stap toe naar een voorkeursoplossing. Deze oplossing moet klaar zijn in november 2022. De natuurmaatregelen worden gebied specifiek gemaakt. Er wordt onderzocht welke PAGW-maatregelen, waaronder de rol van kwelders voor flora en fauna, op welke plek langs de kust kunnen worden toegepast en een koppeling wordt gemaakt met de deelprojecten van de dijkverbetering en de gebiedsprocessen. Deze maatregelen worden ingebracht in de gebiedsprocessen waar toetsing op draagvlak plaatsvindt, ook vindt een integrale belangenafweging plaats. Het algemeen bestuur van Wetterskip Fryslân heeft in november 2021 opdracht gegeven om nader onderzoek te doen naar het ontwikkelen van voorlanden ten behoeve van toekomstige dijkverbeteringen.

Korte samenvatting van ingediende reactie (deel 2)

Gemeentebelangen Waadhoeke beschrijft dat (natuur)toerisme veelvuldig wordt genoemd om de lokale economie langs de Waddenkust te versterken. Indiener geeft ook aan dat veel organisaties pleiten voor voldoende rust voor wadvogels. Indiener benoemt dat vooral bij Westhoek regelmatig foeragerende en rustende vogels worden verstoord. Hier kan veel aan gedaan worden door het inrichten van beschutte vogelkijkpunten en de inloop plaatselijk fysiek onmogelijk te maken. Gemaal de Heining - Zwarte Haan en de Bantpolder zijn nu al drukbezochte vogelkijklocaties aan de Waddenkust. Indiener geeft aan dat met kleine maatregelen, bijvoorbeeld een bankje en een scherm, veel gedaan kan worden om verstoring te voorkomen. Naast kweldervorming kan met kleine aanpassingen de (be)leefbaarheid van de Waddenkust verbeterd worden.

Een koppeling met het nieuwe kweldercentrum als centraal informatiepunt over alles wat met kwelders en de omliggende terpen te maken heeft, ligt voor de hand. Indiener geeft aan dat dit ook geldt voor de pas gerealiseerde 'Terp van de toekomst'.

Binnen 1DYK worden initiatieven rondom (onder andere) het stimuleren van recreatie en toerisme verder uitgewerkt. De gemeente Waadhoeke is één van de samenwerkingspartners waar 1DYK mee samenwerkt om de initiatieven vorm te geven. Hoe partijen omgaan met initiatieven en ideeën is terug te lezen in paragraaf 1.2.3.

Korte samenvatting van ingediende reactie (deel 3)

Gemeentebelangen Waadhoeke benoemt een aantal beleidsdocumenten waarin ook eerdergenoemde onderwerpen genoemd worden. Indiener geeft aan dat gelet op het reeds vastgestelde beleid en de diverse programma's en verdragen, het niet meer dan logisch is dat het project 1DYK een gedegen integrale benadering hanteert. Indiener geeft aan dat er mogelijk kans is om, naast het actief bevorderen van kwelderaanleg, een aantal kleine voorzieningen een plek te geven in het dijkversterkingsproject Koehool - Lauwersmeer. Indiener wil graag geïnformeerd worden over het vervolg van het proces en wat met de door haar ingediende aandachtspunten in de zienswijze is gedaan.

Wetterskip Fryslân is bekend met de benoemde beleidsdocumenten en onderschrijft de oproep van indiener om 1DYK integraal te benaderen. Het algemeen bestuur van Wetterskip Fryslân heeft op 23 november 2021 besloten om het voorkeursalternatief in de volgende fase, de planuitwerkingsfase, zo integraal mogelijk te ontwerpen en dus te koppelen aan de opgaven voor ecologie en gebied. Ook de Commissie m.e.r. heeft in haar advies gesteld dat integraliteit nog onvoldoende is meegenomen in het proces tot nu toe. In 1DYK werken we aan de integrale gebiedsaanpak, waar we met elkaar zoeken naar verbinding en versterking tussen de drie opgaven: gebied, ecologie en waterveiligheid. Tijdens de planuitwerking informeert Wetterskip Fryslân de gemeenteraad op belangrijke momenten over de voortgang van het gebiedsproces en alle opgaven die spelen.

2.10 Ingediende reactie nr. 10 (It Fryske Gea)

Korte samenvatting van ingediende reactie (deel 1)

It Fryske Gea heeft als belangrijkste punt dat de integrale doelstelling (waterveiligheid en natuur) niet concreet gemaakt is in het Voorkeursalternatief. Indiener ziet wel hoe de veiligheid wordt bediend, maar onvoldoende hoe natuur, landschap en leefbaarheid mee vooruit gaan. Volgens de indiener zijn veel onderdelen afgefallen, verwezen naar nog (door de provincie) op te starten Gebiedsprocessen of als nader uit te werken benoemd. Daardoor is het nog niet verzekerd dat de beschreven integrale doelstelling in de uitvoering zal worden waargemaakt.

Wetterskip Fryslân herkent de zorg van indiener over de integrale doelstelling van de dijkverbetering. Het voorkeursalternatief voor de dijkverbetering heeft een sterke focus op waterveiligheid en mist de integraliteit. Het algemeen bestuur van Wetterskip Fryslân heeft op 23 november 2021 besloten om het voorkeursalternatief in de volgende fase, de planuitwerkingsfase, zo integraal mogelijk te ontwerpen en dus te koppelen aan de opgaven voor ecologie en gebied. Ook de Commissie m.e.r. heeft in haar advies gesteld dat integraliteit nog onvoldoende is meegenomen in het proces tot nu toe. Binnen 1DYK worden initiatieven rondom (onder andere) natuur, landschap en leefbaarheid verder uitgewerkt.

Korte samenvatting van ingediende reactie (deel 2)

It Fryske Gea heeft zorgen over oppervlakteverlies van tientallen hectaren kwelder en Wad door de buitendijkse versterking. Dit heeft gevolgen voor de planten en dieren die daar leven en voor de pachters van indiener die voor het natuurbeheer op deze grond vee weiden. Indiener geeft aan dat er op dit moment nog geen afspraak is tussen Wetterskip Fryslân en It Fryske Gea hoe negatieve effecten hiervan gemitigeerd of gecompenseerd kunnen worden, zowel in ecologische als in financiële zin.

Daarnaast heeft It Fryske Gea zorgen over het bestaande voorland als onderdeel van de waterkering bij de groene dijk. Het is It Fryske Gea niet duidelijk welke gevolgen dit heeft als gronden die zij in eigendom en beheer heeft onderdeel van de waterkering worden. Indien er wil weten of er beperkingen op de gronden komt, in gebruik en inrichting, of morfologische processen zoals erosie tegengaan moeten worden en wie verantwoordelijk is voor eventuele financiële gevolgen.

Wetterskip Fryslân is begonnen, om samen met deskundigen op het gebied van ecologie een overtuigend plan met ecologische meerwaarde voor het N2000 systeem in de kustzone op te stellen, volgens de ecosysteembenadering. Daarmee onderzoeken we de vergunbaarheid van de zachte variant, maar ook de eventuele gevolgen voor natuurbeheer, vanuit een ruimtelijke logica.

In de gebiedsprocessen werken we samen aan integrale oplossingen en zullen dan ook afspraken maken met elkaar over de eventuele ingrepen in het gebied. Hierbij zal ook aandacht zijn voor negatieve effecten en op welke manier mitigatie en compensatie kan plaatsvinden.

De gevolgen van de dijkverbetering bespreekt Wetterskip Fryslân met pachters en anderen die hierin geraakt worden. Dan komt ook eventuele tegemoetkoming aan bod.

Korte samenvatting van ingediende reactie (deel 3)

It Fryske Gea deelt de analyse van Wetterskip Fryslân dat de variant zachte bekleding bij aanwezig voorland een positieve ontwikkeling kan zijn voor de landschappelijke kwaliteit en beleving. Indien er geeft aan dat een meer toekomstvaste dijk met een biodiversere bekleding hier positieve aspecten van lijken te zijn, hoewel de uitwerking van natuurwaarden op de dijk zelf is uitgesteld naar de volgende fase. Indien er ziet echter ook de sterk negatieve effecten van de verbreding van de dijk als de groene dijk puur zou bestaan uit een groter ruimtebeslag richting Waddenzee met dezelfde monotone grasbekleding als nu. Dat speelt met name in sectie 2, 4, en in mindere mate, 7. Indien er vraagt zich af of de vermeende negatieve effecten op natuur wel plaats zullen vinden bij het verbeteren van de kleibekleding van de bestaande groene dijk in sectie 3. Dit sterkt indien er dat een groene dijk toekomstvaster is dan een bekleding met asphalt. Indien er stelt een oplossing voor ten behoeve van de vergunbaarheid en van het buitendijks versterken. De doelstelling van het project is niet alleen om de veiligheid te verbeteren zonder schade voor de natuur, maar om aanzienlijke natuurwinst te realiseren. Een grote natuuropgave moet gekoppeld worden aan de dijkversterking wil dit doel gehaald worden. Indien er geeft aan dat dit alleen kan als het project integraal wordt vormgegeven. Indien er pleit ervoor om de plussen voor de natuur een onlosmakelijk en concreet uitgewerkt onderdeel van het voorkeursalternatief uit te laten maken.

Wetterskip Fryslân herkent zich in dit beeld en heeft daarom een ontwerpgroep opgezet waarmee onderzocht wordt hoe de zachte variant ecologische meerwaarde kan bieden voor het Natura 2000-gebied Waddenzee in de kustzone.

Korte samenvatting van ingediende reactie (deel 4)

It Fryske Gea geeft aan dat landschappelijke kwaliteit ontwikkeld kan worden door, naast behoud van bestaande waarden, landschappelijke structuren te versterken. Indien er is van mening dat deze notie maar gedeeltelijk aanwezig is in het Ruimtelijk Kwaliteitskader en niet is meegenomen in het voorkeursalternatief. Indien er vraagt zich af of het aantasten van de sluisjes in sectie 2 vermeden kan worden. Door gebruik van elementen uit de oplossingsrichting 'waterkerend landschap' mee te nemen in het voorkeursalternatief, kunnen positieve effecten versterkt worden. Het stelsel van slaperdijken, deltadijk en buitendijkse zomerkades vormt bijvoorbeeld een ensemble dat versterkt kan worden. Hier is een parallel met natuurwaarden te trekken: door versterking van de landschappelijke waarden integraal mee te nemen in het voorkeursalternatief is een plus op het thema landschap goed mogelijk.

It Fryske Gea concludeert terecht dat het versterken van landschappelijke structuren en het behouden van bestaande waarden nog niet gedetailleerd is uitgewerkt. In de planuitwerkingsfase wordt het ruimtelijk kwaliteitskader verder uitgewerkt. Dit leidt tot een inpassingsplan waarin landschappelijke en erfgoedwaarden zo goed mogelijk zijn ingepast.

Korte samenvatting van ingediende reactie (deel 5)

It Fryske Gea geeft een aantal aandachtspunten voor planuitwerking, drie mitigerende maatregelen, als toevoeging op de inpassingsmaatregelen:

1. de functiewijziging van de buitendijkse gebieden op Noard-Fryslân Bûtendyks (ruim honderd hectare) van landbouw naar natuur. Deze functiewijziging kan positieve effecten op broedvogels en foeragegelegenheden bieden;
 2. het element kleiwinning en opslibbing benutten. Indiener noemt twee voorbeelden. Ten eerste de mogelijkheid om de dijkverbetering te combineren met het project Holwerd aan Zee. Deze zou de lokale winning van voor de dijk benodigde klei, het vormen van foeragegebied, paai- en opgroeigebied voor vis en een leefbaarheidsimpuls voor het dorp Holwerd combineren. Ten tweede kan gezien worden of op een andere plaats een wisselpolder positieve effecten heeft voor natuur en beleving, zowel binnendijks als buitendijks in een zomerpolder;
 3. de ruimtelijke samenhang van negatieve effecten en mogelijke positieve effecten verder uitwerken. Indiener benoemt het voorbeeld van kwelderaangroei: terwijl er in de Waddenzee als geheel geen gebrek aan pionierkwelder is, kan het heel zinvol zijn om kwelderaangroei te stimuleren op plaatsen waar geen kwelders aanwezig zijn. Het is nodig om de te koppelen initiatieven tijdig te beoordelen op effecten op natuur, landschap en leefbaarheid en deze informatie te gebruiken om zo nodig bij te sturen.
-

Deze aandachtspunten neemt Wetterskip Fryslân mee bij de verdere uitwerking van de integrale plannen, welke samen met gebiedspartners opgestart wordt.

2.11 Ingediende reactie nr. 11 (Circulair Friesland)

Korte samenvatting van ingediende reactie

Circulair Friesland dient een reactie in op basis van de uitkomsten van de Ambitietafel Gebiedsontwikkeling Friese Waddenkust 2100 op 19 januari jl. Indiener geeft aan het project meerdere keren geïnformeerd te hebben over dit initiatief. Het doel van Vereniging Circulair Friesland is het met deskundigen concreet en objectief in beeld brengen van een realiseerbaar toekomstbeeld in 2100 van de Friese Waddenkust. Een toekomstbeeld waarin de Friese Waddenkust een groen, duurzaam, meegroeïend en waterkerend kustlandschap is. Indiener geeft aan dat er deze dag een algemeen perspectief is ontstaan dat zich richt op een duurzame vorm van het toekomstbestendig maken van de Friese Waddenkust. Het van nature aanwezige element slib wordt gezien als de bouwsteen voor de toekomst. Circulair Friesland heeft de toekomstvisie om tot één van de meest circulaire regio's van Europa te behoren in 2025. Binnen deze visie ziet indiener een waterkerend landschap met integrale oplossingen van de vele functies van het gebied, waarbinnen werken met gebiedseigen materiaal een belangrijk uitgangspunt is. Indiener zal op basis van de Ambitietafel een Ambitiedocument met het project delen. Indiener wil graag in gesprek met het Wetterskip over gezamenlijke circulaire ambities. Er zijn al een aantal gesprekken gevoerd tussen het Wetterskip en Circulair Friesland. Indiener zal het initiatief nemen om eind maart 2022 een volgende bijeenkomst te organiseren.

Circulariteit is een belangrijk uitgangspunt voor het project. Tijdens de uitwerking van de plannen wordt bepaald hoe en op welke wijze de circulaire ambities een plek krijgen in de dijkverbetering. Het algemeen bestuur van Wetterskip Fryslân heeft in november 2021 opdracht gegeven om nader onderzoek te doen naar het ontwikkelen van voorlanden ten behoeve van toekomstige dijkverbeteringen.

3 Advies commissie m.e.r.

Het definitieve advies van de Commissie m.e.r. is opgenomen in bijlage 1.

Het MER is helder van structuur en er liggen uitgebreide deelonderzoeken aan ten grondslag. De systeemanalyse PAGW Waddenzee met knelpunten, oplossingsrichtingen en ecologische maatregelen voor de natuur in de Waddenzee is grondig en gedegen.

Hier is Wetterskip Fryslân zeer blij mee.

Het voorkeursalternatief is in onvoldoende mate een integraal antwoord op de meervoudige opgave voor waterveiligheid en ecologie. De ecologische opgave zoals deze op grond van het rijksbeleid (PAGW) moet worden meegenomen en die goed is onderzocht in de systeemanalyse, is onvoldoende in de varianten per deelgebied en in het voorkeursalternatief verwerkt. Deze wordt hierdoor te veel naar de planuitwerkingsfase geschoven. Ook zijn in onvoldoende mate varianten onderzocht die zeer negatieve effecten op beschermde natuurgebieden vermijden of beperken.

In 2020 is Wetterskip Fryslân samen met de gebiedspartners gestart met een breed gebiedsproces. Dat houdt in dat er is gekeken hoe de dijkverbetering gecombineerd kan worden met kansen voor de landbouw, natuur en recreatie. Gezamenlijk zijn er ruim 200 initiatieven opgehaald. Voor de dijkverbetering is er gekeken welke kansen mee konden in het Voorkeursalternatief (VKA). Als snel bleek dat het gezien de planning van de verkenningsfase erg moeilijk werd om een Voorkeursalternatief te maken waarin al deze kansen een plek zouden krijgen (een zogenoemd integraal VKA). De nu vastgestelde voorkeursoplossing voor het verbeteren van de dijk, is daarom een voorstel op hoofdlijnen. Bij een project van deze omvang is het onmogelijk om tijdens de verkenningsfase alles tot in detail uit te werken.

Daarnaast zijn er veel onderwerpen die spelen. Denk aan regelgeving op het gebied van stikstof, doelstellingen om de CO₂ uitstoot terug te dringen, circulariteit, biodiversiteit en de transitie van het landelijk gebied. Op het gebied van regelgeving is er nog veel onzeker over de invoering van de Omgevingswet. Al deze onderwerpen kunnen van invloed zijn op het planontwerp. Met het huidige voorkeursalternatief is het mogelijk daar flexibel op in te spelen.

Op het moment van vaststellen van het VKA waren de maatregelen in het kader van de PAGW nog onvoldoende duidelijk. Hiervoor werkt Rijkswaterstaat toe naar een voorkeursoplossing in november 2022.

Eind november heeft het algemeen bestuur van Wetterskip Fryslân het voorkeursalternatief voor de dijkverbetering vastgesteld. Er is besloten om het VKA in de planuitwerkingsfase zo integraal mogelijk te ontwerpen en daarmee te koppelen aan de opgaven voor onder andere ecologie. De resultaten hiervan worden voor de definitieve besluitvorming voorgelegd aan het algemeen bestuur. Samen met de provincie Fryslân (Fries Programma Waddenzee - FPW) en Rijkswaterstaat (namens de Programmatische Aanpak Grote Wateren - PAGW) werkt Wetterskip Fryslân aan een gezamenlijk aanpak voor het gebied. Hierin wordt steeds gezocht naar verbinding en versterking tussen de drie opgaven: gebied, ecologie en waterveiligheid.

Effecten op landschap en archeologie. De effecten op het landschap en archeologie zijn onvoldoende betrokken bij de ontwikkeling van de varianten en het voorkeursalternatief. Daarnaast zijn de effecten op het landschap als gevolg van verandering in de dijk morfologie onvoldoende beschreven.

Deze effecten worden tijdens de planuitwerkingsfase van de deelprojecten uitgewerkt en gebruikt bij de afweging van de ontwerpvarianten.

Inpassingsmaatregelen en meekoppelkansen. De inpassingsmaatregelen en meekoppelkansen waarmee het voorkeursalternatief kan worden verbeterd zijn niet duidelijk beschreven en ontbreken in de varianten per deelgebied en in het voorkeursalternatief.

De provincie Fryslân heeft eind 2021 groen licht gegeven voor de uitwerking van het Fries Programma Waddenkust (FPW). Dit besluit maakt het mogelijk om de gebiedsprocessen langs het traject van de dijkverbetering op te starten. Deze gebiedsprocessen zijn nodig om voor alle initiatieven keuzes te maken m.b.t. het verder uitwerken van initiatieven én deze, waar mogelijk, te koppelen aan de dijkverbetering. Een aantal overkoepelende thema's worden door het FPW opgepakt.

Het is nog niet duidelijk hoeveel lengte dijk er daadwerkelijk moet worden versterkt. Er lopen diverse technische onderzoeken, zoals naar golfklappen in de Deltagoot, die de versterkingsopgave kunnen verkleinen met mogelijk een kwart of een derde van de lengte van de te versterken dijk. De Commissie beveelt aan, deze onderzoeken voortvarend door te zetten, om op korte termijn de versterkingsopgave op basis van de onderzoeksresultaten aan te scherpen en preciezer vast te stellen.

De resultaten van de verschillende onderzoeken worden op dit moment uitgewerkt in een aantal notities. Vervolgens kunnen besluiten genomen worden over de aanpassing van de veiligheidsopgave en projectscope.

